

ცნობის ფურცელი

სურათებიანი დამატება

დამატების № 229.

კვირა, 20 ივნისი 1904 წ.

ნაბითის № 2530.

დაგნაგაგე

(მოთხრობა გურის ცხოვრებისად)

(შეშლვა)

ფსო მართლაც გახარებული იყო. დიდი ხანია აღარ დაუნახავს მას თავის სახლში გატყვევებული არავინ და სიამოვნებით და მადლობის თვალით უხსკერვადა ამ უღადრდელ მზიარულ კაცს, და სიამოვნებით და მადლობით ისმენდა იმის ტრაბახს.

— ამაღლებს იციან თქვენი? მამა მიცხონდება, ყარა-მან, სადა ჩენი დროის დღეობა, ჯირითი.— სარიდანმა და-

თუ?... სარიდან ფირფიტაშიველი პირველი გამოჩენილი მათა-რია... ქორწილი როისა, ქორწილი, შენ ერთი იგი მოთხარი... გეწოვი, მამა მიცხონდება: იმედი გქონდეს.

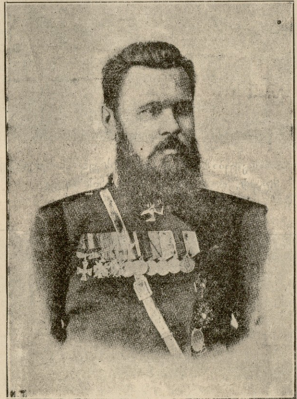
— ქორწილს შემოდგომაზე ვაპირებ. ახლა ხუჩაფათს დაენიშნავ, კვირეს ჯვარს დაეწერ და შემოდგომამდე ქალი შინ მეყოლება...

— გეწოვი, რავე ვაწყენეფ, უსიკვტილოთ უნდა დამ-პაიჯო, უსიკვტილოთ.

— კი ბატონო, რა: შენისანა სასახელო კაცს დავბაიჯებ, აბა რა...— მიუგო ყარამანმა სარიდანს და მიუბრუნდა თე-მურასს:— რას იზამ, თემურაზ? იმ სამ დღეს, ხუჩაფათიდან

გენერალ-ლეიტენანტი გრაფი გელაქია. ვაფანგოუს ბრძოლაში მიიღო მონაწილეობა.

გენერალ-მაიორი ნ. ა. სამიონოვი. ვაფანგოუს ბრძოლაში მიიღო მონაწილეობა.

პკრა ბეგებზე ხელი ყარამანს, — რა მოჯირითე ვიყავი... მთელ გურიაში ერთი უშანგ ფაფხურაიშვილი... მარა, ეჰ, ჩემთან საიდ შეიძლო, მამა მიცხონდება... აბა, ამაღლებს წო-ულუობა გაიქ?

— კი, ბატონო, წოულდებაც მაქ, მარა ქალიშვილს ვნიშნავ კი-ლოვ.

— ოჰ, კაცო და, რავე ამდენხანს ვერ თქვი აი... ავაშენა ღმერთმა!... ძალიანს ვიყვიფებო, მამა მიცხონდებ-და, ჩემ მოსიმდრე ბიჭებსაც წამე-ვიყვან: შერმანდას, ბალავარას, ელიშულა კაპანავას... მოგიღონეთ, მამა მიცხონდება, რომ... ვის ძალევე, თუ ღმერთი გწამს?... მაყარი, ვარ, იცოდე, მაყარი. ვერ გასახელეფ

ზოლგოენიკი ხეხატუნოვი, ვაფანგოუს ბრძოლაში მიიღო მონაწილეობა.

დაწყებულ კვირმდი, მკირიხარ. ერთი სიტყვით, ამოხვიდე უნდა! გ

— ამაღლ, მამა ოჯახი რაფერ დაეტიო. ტკვიანი მომერ რომ მეფუ-ლებოდეს შინ...

— ვითომ ფსო არ გამოგო-შობს?

— რავე არ გამოეუშოფ, დასთან თუ არ გამოეუშოფ, აბა სად გეუ-შოფ, თეარა ოჯახის დატება კი ძნელი. მეც ამისთანა მდგომარეო-ბაში ვარ,— მიუგო ყარამანს ფსომ, კოტა არ იყოს დაცნეთ, რომელიც რასაკვირველია თემურაზმა ვერ შეამჩნია, მაგრამ ცოლის სიტყვები თავის სასარგებლოდ ახსნა: „შოო, ხომ გეწყინა?“ — გაიფიქრა მან და ჯინახე შონდომი წასვლა.

— რა გიეწოვა,— ამაღლ. ჩემი

სარდასაც აღარ ვაწყენებ, დევსრობი მის ნიშნობას და ჯვრის წერას,—დაკინეთ ვადახედა ფასოს, რომელსაც სიამოვნებს

აბონიას ჭარას-კაცები სინჯავენ ბრძოლის ველზე აღებულ ეუმბარის ნატესს, რომ გაავთნ ზარბაზნის სიდაღე.

—ოო, ტუფა-შუგაი! შენი კი ბიკი ვნახე, ჩემო ბიძაგი; დადგი ავგრ, აბა, შუზუხე... ყოჩაღი ხარ, ყოჩაღი, რავეც ცვაღრება ჩემ ნათესავს... მამა მიცხონდება...

ფსომ დადგა ტუფა და დაჯდა თავის ადგილას.
—ერზო-კვერცხთან დანა-ჩქიფი არ უნდა, თუ იცი?—დაეკითხა ქმარი გესლიანად.

—დანა-ჩქიფი კია, ბიძაგი, ერზო კვერცხთან: მეიტანე, მეიტანე, მამა მიცხონდება... აბა, მამა მიცხონდება, მე რომ ვპაიჯობ—სამას სამოცდა ხუთი დანა-ჩქიფი მაქ ჩამომწერივება...—სარიდანმა აღარ დაათვა სიტყვა, გადახედა იქ მყოფთ და მიუბრუნდა ფასოს:—შენ იყავი მგონია ჩემსას, ბიძაგი, ერჯელ, მამაშენს ახლი... ა? წროულს უნდა ჩამუამწერივო დანა-ჩქიფი...

ფასომ მოიტანა დანა-ჩქიფი და ჩამოურია ყველას, გაათავეს საღილი თუ არა, ყარამინ ახაზირდა შინ წასასვლელად. შეწითლებულმა სარიდანმა კი მიმართა ფასოს:

—აბა, ბიძაგი, ერთი ბალიში და მუთაქა მომიტანე, ავგრ ვარეთ, პარბალში სკამ-ლოგინზე წამოვწობი, შევისვენებ ერთს, თვალს მუატყუებ. მამა მიცხონდება, და სალაპოჩა შენ იცი აბა რა ჩიის და ხაქაპურს გააკეთებ შენებურათ... შენ, აბა, თეიმურაზ, ერთი აი ჩიბუხი გამოიტენე თუთუნით, კაცო... ხუჩაფათს შენი წოული ვარ, ყარამან,—მიამახა მან მინაველ ყარამანს, წამოწვა ლოგინზე ჩიბუხით ხელში და იმ წამსვე ამოუშვა უღარდელი ხერინვა. ჩიბუხის გრძელი ტარი ეჭირა ხელის თითებში, ჩიბუხი კი იღვა იატაკზე და წელიად თეთრად ბოლოვდა.

გარიგრავდა. მზემ უხვის სხივებით გააშუქა და გააღვიძა ქვეყნიერობა: ყველაფერი ახმაურდა, აქიკტიკდა, აშრიალდა. ყველა სულიერი და უსული თითქოს სიცილ-კისკისით და გალობით ეგებებოდა, თითქოს მადლობით აღიღებდა სინბელის დამაფრთხილებელ და გამაქარებელ ბრწყინვალე ჭოკროს თბილ სხივებს.

ბირგელი ბრძოლა შორეულ აღმოსავლეთში ათლზე კავასელის დროს.

გამომეტყველებამ გადაურბინა სახეზე, მაგრამ ქმარს რომ არ შეეჩნია, საჩქაროდ ადგა და გავარდა გარედ.

—ამ წამში მუალ,—წილიაპარაკა მან.
—კოტა ხანს შემდეგ ფასო დაბრუნდა ტაფით ხელში, რომელზედაც აფურფუშებული, მშვენივრად გაკეთებული ერზო-კვერცხი თროიდა.

ფასო, ახალ-ამღვარი, გამოვიდა გარედ ქათმის დასაპურებლად, მაგრამ, სურათით მოხიბლული, შესდგა ერთ წამს: წელიად მივიდა მოაჯირთან, გადაეყუდა და შეხედა მხეს, რომელიც თითქოს ალერსიანად უქინოდა, თითქოს ეუბნებოდა: დასტკი, გაიხარე შენც ამ მაისის დილას; ხომ ხედავ; ხეები და ყვავილები როგორ სტირიან სიხარულით?

ტურქმენთან დაჭრაღ მკომართა შეკანება მუყანა რანის ცხათა.

შენ გგონია, წვეთ-წვეთად რომ სწევთს მწვანე ფოთლებიდან, ეს დილის ცვიარია? ეს სისაბრუნის ცრემლებია! ხედავ ბაღახ-ფოთოლ-ყვავილთა ნახ რხევას?... გესმის შაშვე-ბულბულის ვაღობა?... ლმერთო! — წარმოსთქვა ფასომ რაღაც ნეტარებით, თითქმის ხმა მაღლა, „ყურიფული ხარობს, ყურიფული ბენფერია, ვაღობს, ქიკიკიოსს... ნეტაი თქვენ, ჩიტებო, ყვავილებო, ბაღახო...“ ის ერთბაშად მოულოდნელად შეკრთა, ვაიმართა წელში, მიეყრდნო სვეტს და ერთ წუთს იყო რაღაც გამოურკვეველის გამომეტყველებით, მღუმარედ: შემდეგ სახე როგორღაც გაუნათლდა, თვალები გაუბრწყინდა და ტუბები აუთამაშდა უანგარიშო სისარულის, სიყვარულის და ბენფერის ღიმილით. აღუღებულმა ნახის მოძრაობით ფრთხილად წაივლო ორივე გამბდარი ხელი მუცლებზე და, ისევე ისეთის სიყვარულით ვადიმებულ ტუბებით, თრთოლით წარმოსთქვა. „თიამაშე, შელო, თიამაშე, — შენ გენაცვალის დღაშენი. ღმერთი მოპასურობს შენს...“ მან აღარ დაათვა თავისი აზრი: იმის სიყვარულით აღსავსე გულს მოსწყურდა თანამგრძნობი, საყვარელი თანამაზრე, მოაგონდა ქმარი, მაგრამ იმ წამსვე წარმოუდგა ქმარის ცივი, პირქუში სახე, დამკინავი თვალები, რომლებიც ცივად, შწარ გრძობად დასცა გულზე; ერთ წუთს შესდგა ბენფერების სურვილით ვატატებულმა, ვააქნა თავი, თითქმის მოიშორა უსიამოვნო წარმოდგენა და ისევე გახედა ბუნებას: იქ, ეზოში, ღობესთან, ხშირ, მაღალ ბაღახებში, ბაღის გასწვრივ ყვავდა ვარდის დიდი ბუჩქი. ფასომ მსწრაფად იიწია კალთა და ჩქარის მხიარულის ნაბიჯით გასწია ვარდის მოსაკრეფად.

მზე ზვეით-ზვეით იწვედა და უფრო და უფრო მხიარულად ანებდა დღემიწახე მოკინარ სხივებს. ფასო ვაჩქარებით კრეფდა სველ დაცვარულ ვარდებს და იყრდა კალთაში რაღაც უზომო ნეტარების გრძობით! თითქმის ნაშინი ვარდის ფოთლები, სველი მაღალი ბაღახი-სიყვარულით ვიღარსებოდნენ და სიამოვნებით ჰკოცნიდნენ მის გამბდარ ლოყებს, ხელებს, ფეხებს; ფასო ხარობდა ბენფერი და იღიმებოდა.

— უჰ, მეოჯახებს უყურებ ერთო, მეოჯახებს! — მოესმა ფასოს; ვანციფერებულმა მიიხედა-მიიხედა ირგვლივ: ისე არ ეთანხმებოდა ეს ხმა საერთო მხიარულებას, ვარდელ გამოვიდა

ახლად ამდგარი თეიმურაზ თვალების ფშვნეკით, ერთ ხელში ლაგამი ეკირა. — არა, საქონელი გუუშობლია, ქათამი დუუ-პურბელი და აი მისდგომია და ვარდს კრეფს... დიქკა შენი გამომხობივლის ოჯახი...

— რას იწყებლები, ოჯო, ამ ამდღელა დილას? ვარდის წყლის გამოხდა მინდა და დილას თუ არ მოეკრიფე, არ ივარგებს, — მიუგო ფასომ ქმარს და საჩქაროდ დაანება თავი ვარდის კრეფას. სულის ვანწყობილება ერთბაშად გაუქრა და დღევრემილი წავიდა სახლისკენ.

კოტა ხნის შემდეგ თეიმურაზ, ნაცრის ფერი ჩოხით გამოწყობილი, ბოხობით თავზე, იღვა ხეზე მიბმულ შეკანულ ცხენთან და მოსართავებს უკნიკავდა.

— მომეცი, ერთი, მაქანაი მთარახია, შენ, ეი! — გასახხა მან კოლს.

ფასომ დაღვრემილმა, ნამტირალევის თვალებით, გამოუტანა მთარახი. ქმარმა ვამართავა და შეჭყო ფეხი აყენდაშე სტენზე შესაჯდომად.

— მიხვალ ახლა? — ერთი კი სიტყვა მითხარი, აფერი გიქირს. დღეს შეიდი თვით სტორეთ და მაღანი თემაზსავით ხენაცვალობს...

— ხენაცვალობს თუ რაცხა, კოტახლს ვერ დაბადეფ, იი კი ვიცი და...

— თუ მეყოლოს?...
— პა-პა-პა, რითი მექადნება; რავა, ჯილო გინდა თუ? მამაშენთან ვაგვიშობ... მარა, აა, ნახავ აფერი, თუ გეყოლოს...
— უჰ... ღმერთი, ღმერთო!... წარმოსთქვა ახლა სულ სხვა გრძობით ფასომ და ჩაჯდა იქვე ბაღახებში.

თეიმურაზი კი შეჯდა ცხენზე და გასწია კოჭერებისკენ, მაგრამ ისევე მობრუნდა და კოტა შეტერდა.

— ორშაბათს შინ ვიქნები; რაღაც დავიმოწმე, ყურიფელს ისე მუყარე... კოჭარი დავიღვტე... ბაღახი თუ გეყოლება... მარა, აი ნახე ვარი უღვაში მომპარე, თუ გეყოლოს, თვარა გასხოვდეს ჩემი სიტყვა! — მოესმა ფასოს მიმავალ ქმარის სიტყვები.

— უჰ, უჰ, — დაიქვენსა მან კიდეფ.
— უი, შენ ბირს ძინწარი, შენ ყარეუშო, შენ ყია — მყარალი! — მიიბახა მიმავლის მოხუცმა მართამ, რომელიც საიდანღაც შეუშნეველად განადა.

— უჰ, უჰ, — წასქდა ქვითინი ფასოს, — ერთი კაი სიტყვა არ მითხრა, მართა, ერთი...

— მამაზეც ვიყენებ არ ათქმია კაი აფერი მის პირს... რაფერ გაგაშწრა, რაფერ დაგტარე... ადექი, ადექი, შენ საცოდვეო, სახტარე წამოი. ღღეს ამალღება. მთელი ამ მუხუროსი ქაღები აპირებდნ ღღეს შენთან მისლას. ყველას გულხარდა შენი ვეშპას წასლა: ფასოს მიანტ ვნახავო.

— თუ დაბადე, მერე ეგერმოლო... მეკინს... ნეტაი აგი მყელაობდეს და სალი თენებოდეს... არსად არ წავიდ, არსად. მე მანე ნაკლებათ მინდა ჰგონია... ღღეს ისე შეტრა, წამბეცვედა მეგონა...

გულ-ამოჩადარი მწარედ ჭკვითინებდა ქალი. მაგრამ ცოტ-ცოტა დამშვიდა. თანაგრძობამ შეუღმსუბუქა დარდი: ადგა, ჩააცვა თავის პატარა კუხიანს წითელი კაბა, დაეჭინა თხელი, უფრული, ხაესივით თმა, თითონაც ჩაიცვა რაც საუკეთესო ჰქონდა და სამივემ გასწვი კეკლესისაკენ. პირველად გამოჰყავდა ხალხში შვილი ფასოს და რაღაც მოუხევენარბ გულის ტკივილით და სიზარალულით შესქტეროდა.

— ა, ამის გულშია ვერ მეფეკალი თავი, — უთხრა მან მართას.

— ეშმაკი შეფურთხებ, ეშმაკს. აწი აღარ თქვა მამი. შენს ვერსი ღღეი გამომიბარია მე, ჩემო ფასო. შენი ვეშპაი მონაგონი არაა ჩემსასან. ქვეყანაზე რომ არ მომხდარა, ისე მეწყრობოდა: ღღეი არ გვედილოდა ისე, რომ არ გვედობახე. მარა, ღღერთო შეგცოდე, ქე ჩაბაღდა დროზე, ხუთ წელიწადს მარჩო... აცონოს ღღერთმა... ახლა სულთაობას ყოველთვის საკუთხს უგზან: ეგება რაცხა საშველი დაადგეს მის სულს... ვმალბომ ღღერთს, ჩემი იკინთაი რომ არ ღღემსგავსა... მოკტა და ბაღთა საცოდვეო, რომ ჩენს ლოჯანა ქინქალაი ვერ გაძღებოდა, მარა, რაეარც იყო, გამეფიტანე თავი. შიგანზე ფეხს ვიბრებდი: ფუტეი არ გამიქირა, ბიქიაც გამოვზარდე, მადლობა ღღერთს. ჩვენ ქე ვართ და თვითან...

— ღღეთს საქმეა ყორიფელი, მართა... სხვისი სიკეტილი რაფერ უნდა მიენდომოს კაცმა. ღღერთმა ეი იცის, არ მინდა მისი სიკეტილი. პირიქით, რომ გამასხენდებდა, ამ ათი წლის წინ რაფერ მიყვიარდა... ჩემი ღღერთი იყო მეგონია... მარა ნამეტარი აფერი არ ვარგა...

მკაცრსიდიან ფასო სრულიად დამშვიდებული დაბრუნდა, ნახადიღვეს მართადა მთელი მეზობლობა — ქაღები შეგროვდნენ. დიდ, განიერ „პარმალზე“ გაიმართა ცეკვა-თამაში, სიმღერა. ფასო იჯდა სკამზე გაცოცხლებულს, მზიარულის სახით და უკრავდა დირას. ფეხთით უჯდა პაწია მახინჯი ბავშვი თავისი მკაცრი, არა ბავშური სახით და მზიარულად კისკისებდა. დროთი-დრო დადებდა უსგამადა თავზე ხელს და ჰკოცნიდა სიყვარულით.

სალამომდის მზიარულება, ცეკვა-თამაში, სიმღერა, დირა და გიტარა არ შეწყვეტილა. საღამოზე კი დაიშლნენ და წაიგდ-წამოვიდნენ თავ-თავიანთ სახლში.

— მეც წავალ შინ, — უთხრა ფასოს მართამ, — მივიღავ-მუალავებ, იკინთას საქმელს ვაქუმ და ისევედ მუელ, — ღღემს შენთან გავათევ.

— ვიამე, მაგას რაღა ჯობს, თუ მოხვალ? — მიუგო ფასომ, — მეც დავალავებ ახლა.

ფასო კარგახანს იჯდა კიდევ თავის შვილთან, ოცნებებით გატაცებული. თუქცა დიდი მზიარულება და ბედნიერება არ ეტყობოდა მის გახდარ, დალილი სახეს, მაგრამ რაღაც დაწყნარებული მშვიდობიანობა გამოკითხდა მთელ მის არსებობსაგან. წაბლისფერ თვალებით, ღრმა ცნობის-მოყვარებით და სიყვარულით შესქტერდა კალთაში ჩამჯდარი თავიდა ბავშვს, თითქოს სტებებოდა და ხარბობდა, რომ მიეცა მუქუბა და ასე თავისუფლად ეალერსა შვილისათვის, რომელიც წამდა-ღუწემ ჰკოცნიდა თავის „მშვენიერ ნენსა“. უღებდა თავს გულში და ეხეოდა თავის გრძელ, გამხდარი ხელებით კისტრზე.

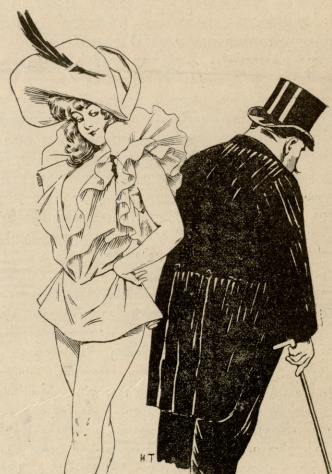
ფასომ ჩამოსვა ბავშვი, გამოიკვალა სავარტო ტრისამოსი და წავიდა საოჯახოდ: დაამწყველია ღორები, ბატები, დაბუღდა კრუები და გამოიტანა ქოთანის ძროხის მოსაწველად. როცა ხბომ „ნოაშოცა“, ძროხაც და ხბოც, როგორც ყოველთვის, მიამა ნალის ქვეშ, ნალის ბარჯგზე, თითონ ჩასუქქდა და ძროხასთან, ჩაიღვა ქოთანი მუხლებში და ჩამოუსვა ორივე ხელები ცურებებს გამოსაწველად. სწორედ ამ დროს ფასომ დაინახა ძალზე გაქნული ძროხის წიხლი, ინსტინქტიურად წამოიწია ასადგომად, მაგრამ ვეღარ მოასწრო. წიხლი მოხედა მუცელზე, ოგრანო საშინელი ტკივილი, როგორღაც დაიკრუნჩხა, თვალებში წითელმა ნაბერწყლებმა დაუბრინეს, ყველგორი დაბნელდა და ცნობა-დაკარგული დეცა უსულიოსივით.

როცა გამოეღვიბა, ფასო იწეა ითხში თავის ღოგანზე. ანთებულ ლამპართან ფულფულებდა მართა. ვერბთან იღვა იკინთე, მართას შვილი. ფასოს ერთ წუთს ვერ მოგაზრებია, თუ რას მოასწავებდა ყველა ეს, ან სად იყო თითონ, მაგრამ ამ დროს ოგრანო მუცლის ტკივილი. ტკივილი ისევ და ისევ განმეროდა.

— ვიამე, მართა, მომკალი ვინცხამ, რაღა გქნა, — მუცელი მტკიცეა ძროხამ წრიხი მკრა... — სთქვა მან სასოწარკვეთილით და მიპაყრო მართას უმიღლო, შეშინებული თვალებით.

ნანო ნაკვამე.

(შემდეგი იწყება)

ქალი. — მითთვე — ჩემი ვალებს გასტუმრების ნება მომეცა, მე დატანხმად; მითთვე — შენს ფულით დამეკმყოფილებინს ვეცა ჩემი მითთხენილება — დატანხმად; დედაშენს მენსიას დაუნხმე — უნარ ანე ამხე გითხრა; ეხლა მითთვე ჩემს გონებათა მხსნავებას — ეს კი ნამეტანა...